

Asia C-349/23 [Zetschek]¹

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

6.6.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Verwaltungsgericht Karlsruhe (Saksa)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

24.4.2023

Kantaja:

HB

Vastaaja:

Saksan liittotasavalta

Pääasian kohde

Direktiivi 2000/78/EY – Välitön ikä syrjintä – Joustamaton yleinen eläkeikä –
Eläkkeelle siirtymisen lykkääminen – Direktiivin 2000/78/EY 6 artiklan 1 kohdan
ensimmäiseen alakohtaan sisältyvät käsitteet ”objektiivisesti” ja ”asianmukaisesti”
– Johdonmukaisuus

¹ Käsiteltävän asian nimi on fiktiivinen. Se ei vastaa yhdenkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Unionin oikeuden tulkinta; SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko kyseessä yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 17) 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu ikään perustuva välitön syrjintä, jos liittovaltion tuomarit eivät tuomareiden asemasta annetun Saksan lain (Richtergesetz, jäljempänä DRiG) 48 §:n 2 momentin vuoksi voi lykätä eläkkeelle siirtymistä, vaikka tämä on sallittua liittovaltion virkamiehille ja – esimerkiksi – Baden-Württembergin osavaltion palveluksessa oleville tuomareille?

2. Kuuluvatko direktiivin 2000/78/EY 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan yhteydessä kyseisen toimenpiteen yleisestä asiayhteydestä johdettuihin viitteisiin myös sellaiset näkökohdat, joita ei mainita lainkaan lainsäädännön valmisteluasiakirjoissa ja koko parlamentaarisessa lainsäädäntömenettelyssä vaan jotka tuodaan esille ainoastaan oikeudenkäynnissä?

3. Miten direktiivin 2000/78/EY 6 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan sisältyviä käsitteitä ”objektiivisesti” ja ”asianmukaisesti” on tulkittava, ja mikä on niiden vertailukohta? Edellytetäänkö kyseisen 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa asianmukaisuuden arvioimista kahteen kertaan?

4. Onko direktiivin 2000/78/EY 6 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa tulkittava siten, että se on johdonmukaisuuden näkökulmasta esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa liittovaltion tuomareilta evätään mahdollisuus lykätä eläkkeelle siirtymistä, samalla kun tämä on sallittua liittovaltion virkamiehille ja – esimerkiksi – Baden-Württembergin osavaltion palveluksessa oleville tuomareille?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annettu neuvoston direktiivi 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 17), erityisesti sen 1 artikla, 2 artiklan 1 kohta ja 2 kohdan a alakohta sekä 6 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Perustuslaki (Grundgesetz, jäljempänä GG), erityisesti sen 95 §:n 1 ja 2 momentti

Tuomareiden valinnasta annettu laki (Richterwahlgesetz, jäljempänä RiWG), erityisesti sen 1 §:n 1 momentti

Tuomareiden asemasta annettu Saksan laki (DRiG), erityisesti sen 48 §:n 1–3 momentti

Liittovaltion virkamieslaki (Bundesbeamtenengesetz, jäljempänä BBG), erityisesti sen 51 §:n 1 ja 2 momentti sekä 53 §:n 1 momentti ja 1a momentin ensimmäinen virke

Osavaltion tuomareista ja syyttäviviranomaisista annettu Baden-Württembergin osavaltion laki (Baden-Württembergisches Landesrichter- und -staatsanwaltsgesetz, jäljempänä LRiStAG), 6 §:n 1 ja 2 momentti

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Kantaja, joka on syntynyt 20.9.1960 ja toimii tuomarina Bundesgerichtshofissa (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa), vaatii eläkkeelle siirtymisensä lykkäämistä.
- 2 Häneen sovelletaan liittovaltion tuomarina joustamatonta yleistä eläkeikää, joka DRiG:n 48 §:n 3 momentin toisen virkkeen mukaan on vuonna 1960 syntyneillä 66 vuotta ja neljä kuukautta. Laki ei anna kantajalle mahdollisuutta lykätä eläkkeelle siirtymistä; tämä on pikemminkin nimenomaisesti suljettu pois DRiG:n 48 §:n 2 momentissa.
- 3 Liittovaltion virkamiehiin sovelletaan samaa yleistä eläkeikää, joka on 67 vuotta (ks. BBG:n 51 §:n 1 momentti). He voivat kuitenkin BBG:n 53 §:ssä mainituin edellytyksin lykätä eläkkeelle siirtymistä enintään kolmella vuodella.
- 4 Myös Baden-Württembergin osavaltion tuomareihin sovelletaan yleistä eläkeikää, joka on LRiStAG:n 6 §:n 1 momentin mukaan tällä hetkellä 67 vuotta. Heille on kuitenkin annettu LRiStAG:n 6 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä mahdollisuus lykätä eläkkeelle siirtymistä eläkeiän saavuttamisen perusteella pyynnöstä enintään vuodella, mutta enintään sen kuukauden loppuun, jona tuomari täyttää 68 vuotta.
- 5 Kantaja pyysi 30.9.2021 päivätyllä kirjeellä Bundesgerichtshofin presidenttiä ilmoittamaan hänelle eläkkeelle siirtymisen ajankohdan muutoksenhakukelpoisella päätöksellä. Presidentti ilmoitti kantajalle 7.10.2021 päivätyllä kirjeellä, että kantaja saavuttaa yleisen eläkeiän, joka on 66 vuotta ja neljä kuukautta, ja siten siirtyy eläkkeelle 31.1.2027. Bundesministerium der

Justiz (Saksan liittovaltion oikeusministeriö) hylkäsi kantajan kyseisestä kirjeestä tekemän oikaisuvaatimuksen.

- 6 Kantaja toistaa vaatimuksensa voida toimia Bundesgerichtshofin tuomarin virassa senkin jälkeen, kun hän on saavuttanut yleisen eläkeiän, ennakkoratkaisua pyytävässä tuomioistuimessa siten, että hän vaatii tuomioistuinta toteamaan, ettei häntä siirretä eläkkeelle 31.1.2027. Menettelyn osapuolet kiistelevät unionin oikeuden osalta siitä, onko kyseessä ikään perustuva syrjintä ja – jos on – onko se oikeutettua.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 7 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin voisi todeta kantajan vaatimuksen mukaisesti, että hän ei siirry eläkkeelle 31.1.2027, jos direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdan a alakohtaa ja 6 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisessa lainsäädännössä, kuten pääasian oikeudenkäynnissä riidanalaisessa DRiG:n 48 §:n 1 momentissa, säädetylle joustamattomalle yleiselle eläkeiälle, tai jos näitä direktiivin säännöksiä on tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasian oikeudenkäynnissä riidanalaisen DRiG:n 48 §:n 2 momentin kaltaiselle annettulle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan liittovaltion tuomareiden eläkkeelle siirtymistä ei voida lykätä.
- 8 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on selvennetty, että joustamaton ikäraja, sellaisena kuin se vahvistetaan liittovaltion tuomareiden osalta DRiG:n 48 §:n 1 momentissa, on ikään perustuvaa välitöntä syrjintää (ks. tuomio 21.7.2011, Fuchs ja Köhler, C-159/10 ja C-160/10, EU:C:2011:508; tuomio 6.11.2012, komissio v. Unkari, C-286/12, EU:C:2012:687 ja tuomio 3.6.2021, Ministero della Giustizia [Notaarit], C-914/19, EU:C:2021:430).
- 9 On kuitenkin epäselvää, onko kyseessä ikään perustuva välitön syrjintä myös silloin, kun kantajalle ei anneta DRiG:n 48 §:n 2 momentissa mahdollisuutta lykätä eläkkeelle siirtymistä, vaikka tämä on mahdollista liittovaltion virkamiehille ja – esimerkiksi – Baden-Württembergin osavaltion palveluksessa oleville tuomareille.
- 10 Saksan liittotasavalta esitti tästä istunnossa näkemyksen, jonka mukaan siihen kysymykseen vastaamiseksi, onko kyseessä direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu välitön syrjintä, kantajaa, joka on liittovaltion tuomari, ei voida verrata liittovaltion virkamiehiin eikä osavaltion tuomareihin, koska liittovaltion tuomarit valitsee perustuslain 95 §:n 2 momentin ja RiWG:n 1 §:n 1 momentin mukaan toimivaltainen liittovaltion ministeri yhdessä tuomarinvalintalautakunnan kanssa ja nimittää liittopresidentti. Tuomarinvalintalautakunnan, joka koostuu 16 toimivaltaisesta osavaltioiden ministeristä ja Bundestagin (Saksan parlamentti) valitsemista 16 jäsenestä, tekemä valinta eroaa jo pitemmän valmisteluajan perusteella perustavanlaatuisesti liittovaltion virkamiesten ja osavaltioiden tuomareiden nimittämisestä.

- 11 Direktiivin avoimesti muotoiltu soveltamisala – sen 3 artiklan 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan ”kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien” – huomioon ottaen asiaa käsittelevä jaosto on sitä vastoin taipuvainen katsomaan, että liittovaltion tuomarina kantajaa voidaan verrata erityisesti (Baden-Württembergin) osavaltion tuomareihin. Saksan liittotasavallan esille tuoma ero liittovaltion tuomareiden, osavaltioiden tuomareiden ja liittovaltion virkamiesten nimittämisessä voidaan ottaa huomioon vasta oikeuttamisperusteiden yhteydessä.
- 12 Tähän kysymykseen vastaaminen on myös merkityksellistä pääasian ratkaisemisen kannalta. Jos kantajan erilainen kohtelu ei perustu direktiivin 2000/78 1 artiklassa mainittuun tunnusmerkkiin, DRiG:n 48 §:n 2 momenttiin sisältyvä kansallinen lainsäädäntö ei merkitse sen 2 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettua välitöntä syrjintää.
- 13 Direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.
- 14 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta oikeutetun tavoitteen ja sen toteuttamiskeinojen osalta. Unionin tuomioistuin on lisäksi useasti todennut, ettei direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdasta voida päätellä, että kansallisen säännösten epätasaisuus niiden tavoitteiden osalta, joita voidaan pitää kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla oikeutettuina, johtaisi siihen, että kyseisen säännösten pitäminen perusteltuna mainitun säännöksen osalta olisi automaattisesti mahdotonta. Riittää, että asianomaisen toimenpiteen yleisestä asiayhteydestä johdettujen muiden seikkojen perusteella voidaan yksilöidä toimenpiteen taustalla oleva tavoite, jotta tuomioistuimet voivat valvoa sen oikeutusta sekä kyseisen tavoitteen toteuttamiskeinojen asianmukaisuutta ja tarpeellisuutta (ks. tuomio 12.1.2010, Petersen, C-341/08, EU:C:2010:4, 39 ja 40 kohta; tuomio 5.3.2009, Age Concern England, C-388/07, EU:C:2009:128, 45 kohta ja tuomio 16.10.2007, Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, 57 kohta).
- 15 Saksan liittotasavalta on esittänyt oikeudenkäynnissä ikään perustuvan erilaisen kohtelun oikeuttamiseksi, että DRiG:n 48 §:n 1 ja 2 momentilla edistetään tuomarikunnan ikärakenteen suotuisaa kerroksellisuutta, koska iäkkäämpien työntekijöiden eläkkeelle siirtyminen mahdollistaa uusien tuomareiden pääsyn näin vapautuviin virkoihin. Sen lisäksi sääntelyllä on myös henkilöstöressurssien suunnitteluun liittyviä etuja, koska henkilöstön vaihtuminen on jatkuvaa ja ennakoitavissa. Näin henkilöstössä on kaikkiin ikäryhmiin kuuluvia tuomareita, ja sopivia nuoremmen polven tuomareita voidaan rekrytoida ajoissa. Tällä tavalla iäkkäämmät tuomarit voivat välittää kokemustaan nuoremmille kollegoille ja siten

huolehtia yleisen edun mukaisesta tuomareiden työskentelyn muuttumattomasta korkeasta laadusta. Samanaikaisesti näin otetaan huomioon yhteiskunnassa vallitseva yksimielisyys siitä, että tietystä ajankohdasta alkaen iäkkäämpien työntekijöiden on väistyttävä (ja saavat väistyä) tehdäkseen tilaa nuoremmille kollegoille ja ammatissa vasta aloittaneille. Lisäksi kokemusten mukaan ikääntyessä fyysinen ja henkinen suorituskyky heikkenevät, ja siten on yhä enemmän pelättävissä, ettei konkreettisia työtehtäviä pystytä enää hoitamaan, mistä kärsivät niin työnantaja ja suuri yleisö kuin yksittäinen työntekijäkin, jonka on ponnistettava aiempaa enemmän pystyäkseen suoriutumaan tehtävistään asianmukaisesti. Myös julkisen talouden vakauttamiseen liittyvät näkökohdat voidaan tietyssä määrin vaikuttaa oikeutettujen tavoitteiden määrittelyyn.

- 16 Saksan liittotasavalta korosti istunnossa lisäksi erityisesti henkilöstövaihdosten suunniteltavuutta ja ennakoitavuutta liittovaltion tuomareiden valintaan liittyvät erityispiirteet huomioon ottaen.
- 17 Nämä ikään perustuvan erilaisen kohtelun oikeuttamiseksi esitetyt näkökohdat eivät käy suoraan ilmi lainsäädännön perusteluista. Ainoastaan DRiG:n 48 §:n 1 momenttiin sisältyvän yleisen eläkeiän nostamista nykyiseen 67 vuoteen perustellaan johdonmukaisesti väestörakenteen muutoksella. Lainsäädännön perusteluissa sen enempää kuin parlamentin pöytäkirjoissakaan ei sitä vastoin ole viitteitä siitä, mihin oikeutettuun tavoitteeseen liittovaltion lainsäätäjät on pyrkinyt säätäessään DRiG:n 48 §:n 2 momentissa, etteivät liittovaltion tuomarit voi lykätä eläkkeelle siirtymistä. Näin ollen on epäselvää, voiko kyse vielä olla tällaisista ”muista viitteistä”, jotka johtuvat kyseisen toimenpiteen yleisestä asiayhteydestä.
- 18 Tähän kysymykseen vastaaminen on myös merkityksellistä pääasian ratkaisemisen kannalta. Jos Saksan liittotasavalta voisi vedota ainoastaan kirjelmässä esittämiinsä perusteisiin, DRiG:n 48 §:n 2 momentin osalta ei olisi viitteitä, joilla voitaisiin oikeuttaa direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu ikään perustuva välitön syrjintä.
- 19 Tunnuksmerkkien ”objektiivisesti” ja ”asianmukaisesti” osalta on epäselvää, mikä on näiden käsitteiden täsmällinen merkityssisältö. Tämän kysymyksen taustalla on se seikka, että Saksan oikeustieteessä esitetään erilaisia käsityksiä siitä, mitä nämä tunnusmerkit koskevat – ikään perustuvaa erilaista kohtelua vai oikeutettua tavoitetta – ja miten näitä käsitteitä on tulkittava.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pyytää lisäksi selventämään, edellytetäänkö direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdassa asianmukaisuuden arvioimista kahteen kertaan ja – jos edellytetään – mikä on vertailukohtana kummassakin asianmukaisuuden arvioinnissa, koska tämä tunnusmerkki esiintyy kaksi kertaa mainitun direktiivin säännöksen sanamuodossa.
- 21 Tähän kysymykseen vastaaminen on myös merkityksellistä pääasian ratkaisemisen kannalta. Vasta, kun asiaa käsittelevä jaosto ymmärtää tämän käsitteen tarkan merkityksen, se voi arvioida, läpäiseekö erityisesti DRiG:n 48 §:n

2 momentti, jonka mukaan eläkkeelle siirtymistä ei voida lykätä, unionin oikeuden perusteella tehtävän oikeudellisen arvioinnin.

- 22 Lisäksi asiaa käsittelevälle jaostolle herää kysymys, voisiko DRiG:n 48 §:n 2 momenttiin sisältyvä ja liittovaltion tuomareihin sovellettava säännös, jonka mukaan eläkkeelle siirtymistä ei voida lykätä, olla direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan valossa epäjohdonmukainen BBG:n 53 §:ään, jonka mukaan liittovaltion virkamiehet voivat kyseisessä säännöksessä säädetyin edellytyksin lykätä eläkkeelle siirtymistä, ja – esimerkiksi – LRiStAG:n 6 §:n 2 momentin ensimmäiseen virkkeeseen nähden, jossa tämä oikeus annetaan Baden-Württembergin osavaltion palveluksessa oleville tuomareille.
- 23 Kun otetaan huomioon Saksan liittotasavallan liittovaltiorakenne ja siitä seuraava erilainen lainsäädännöllinen toimivalta säännellä virkamiesten ja tuomareiden eläkkeelle siirtymistä, asiaa käsittelevälle jaostolle herää kysymys, voidaanko johdonmukaisuutta ylipäätään tarkastella liittovaltion ja erisisältöisten osavaltioiden säännösten välillä. Unionin tuomioistuimien onkin yhtäältä korostanut, että jäsenvaltion osavaltioiden välistä toimivallan jakoa ei voida kyseenalaistaa, koska sitä suojataan SEU 4 artiklan 2 kohdan määräyksellä (ks. tuomio 12.6.2014, Digibet ja Albers, C-156/13, EU:C:2014:1756, 34 kohta). Käänteisesti jäsenvaltio ei voi sisäisen oikeusjärjestyksensä oikeussääntöihin, toimintatapoihin tai tilaan vetoamalla perustella sitä, ettei se ole noudattanut unionin oikeuden mukaisia velvoitteitaan (ks. tuomio 8.9.2010, Carmen Media Group, C-46/08, EU:C:2010:505, 69 kohta).
- 24 Lisäksi asiaa käsittelevä jaosto tiedustelee, muodostaako – kun otetaan huomioon direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta – DRiG:n 48 §:n säännös BBG:n 53 §:ään nähden epäjohdonmukaisen sääntelyn, koska liittovaltion lainsäätävä antaa liittovaltion virkamiehille joustavan, perhekeskeisen ja terveellisen työnteon nimissä mahdollisuuden lykätä eläkkeelle siirtymistä, mutta sama lainsäätävä epää tämän mahdollisuuden liittovaltion tuomareilta, vaikka myös heidän kohdallaan perhesyistä tehtävästä osa-aikaisesta työstä tai perhevapaista seuraava henkilömäärän pieneneminen vaikuttaa yhtä lailla mahdolliselta. Toisin sanoen samoilla perusteluilla yhtäältä helpotetaan edellytyksiä eläkkeelle siirtymisen lykkäämiseksi – näin liittovaltion virkamiesten tapauksessa (ks. BBG:n 53 §:n 1a momentti) – mutta toisaalta pidetään kiinni siitä kategorisesta rajauksesta, etteivät liittovaltion tuomarit voi lykätä eläkkeelle siirtymistä.
- 25 Tähän kysymykseen vastaaminen on myös merkityksellistä pääasian ratkaisemisen kannalta. Jos direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan tulkinnasta ilmenee, että se on epäjohdonmukaisuuden näkökulmasta esteenä DRiG:n 48 §:n 2 momenttiin sisältyvälle kansalliselle lainsäädännölle, kantaja voisi menestyksellisesti vaatia tuomioistuinta toteamaan, ettei hänen tarvitse siirtyä eläkkeelle 31.1.2027.